

УДК 619:614,3/.81:637.56

Богатко Н.М., кандидат ветеринарних наук, доцент ©*Білоцерківський національний аграрний університет***Салата В.З.**, кандидат ветеринарних наук, доцент**Семанюк В.І.**, кандидат біологічних наук, професор*Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С.З.Гжицького***Джміль О.М.**, кандидат ветеринарних наук, доцент**Голуб О.Ю.**, асистент*Білоцерківський національний аграрний університет*

СТАН ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ В УКРАЇНІ ЗА ЯКІСТЮ ТА БЕЗПЕКОЮ РИБНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Проведено аналіз наявності законодавчої бази в Україні відносно якості та безпеки харчової продукції. Наведено статистичні дані щодо виробництва та оптової реалізації рибопродукції. Результати державного нагляду за дотриманням стандартів, норм і правил на підприємствах рибопереробної галузі. Встановлено державними перевірками невідповідність виготовленої продукції до вимог нормативних документів, відсутність атестації виробництва, відсутність контролю і порушення періодичності випробувань рибопродукції тощо.

Ключові слова: рибопереробні підприємства, рибопродукція, якість, безпека, законодавча база, нормативні документи.

Вступ. Риба володіє винятково високими харчовими якість. Вона є джерелом повноцінного тваринного білка і використовується не тільки як харчовий продукт, але і високо цінується в дієтології, що викликає підвищений інтерес споживачів до якості та безпеки рибопродукції. Саме тому при виробництві рибних продуктів на рибопереробних підприємствах необхідно впроваджувати систему НАССР [1, 2].

На Україні виробництвом та оптовою реалізацією продукції з риби та інших водних живих ресурсів займаються понад 450 підприємств різної форми власності. Основну частину складають підприємства, що здійснюють виробництво риби (77,3%), підприємства, що здійснюють оптову торгівлю мороженої риби, складають – 12,6% і підприємства, що здійснюють торгівлю готової продукції – 10,1% (рис. 1).

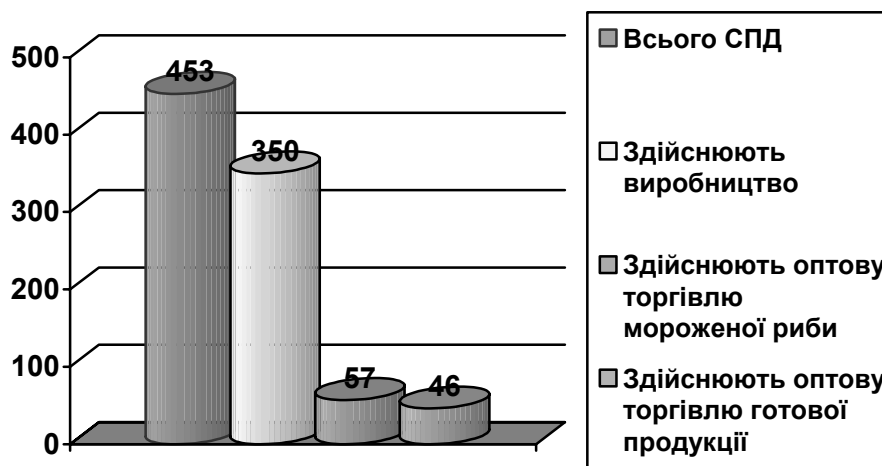

Рис. 1 – Інформація щодо суб’єктів господарювання, які здійснюють виробництво та оптову торгівлю рибопродуктами

Метою роботи було проаналізувати стан державного нагляду за якістю та безпекою рибної продукції на підприємствах залежно від форми власності.

Результати дослідження. Основними виробниками продукції з риби та інших водних живих ресурсів є: ТОВ "Південна мануфактура "Пролив" ТМ "Пролив" (АР Крим) – виробництво консервів; ТОВ "Істок" ТМ "Істок" (Одеська область) – виробництво консервів; ТОВ "Аквафрост" (Одеська область) – виробництво рибопродукції; ТОВ "Антарктика", ТОВ "Інтеррибофлот" ТМ "Акварин", ТМ "Море" (м. Севастополь) – виробництво консервів; ТОВ "Рибопереробний завод "Плеяди" (Київська область) – виробництво пресервів, рибопродукції, кулінарії та ін. Гуртовими зберігачами та реалізаторами є: ТОВ "Київська рибна компанія", ТОВ "Океанпродукт 01" (м. Київ), ФОП Мамчура (АР Крим), ТОВ "Морський лев" (м. Севастополь), ПП Фабрикант (м. Одеса).

За результатами аналізу видачі атестатів на виробництво встановлено, що на сьогодні суб’єктам господарювання видано 549 атестатів на виробництво, з них у 2009 році – 99; кількість випадків відмов у видачі атестатів – 4; кількість призупинених атестатів – 23; кількість анульованих за інформуванням державного нагляду – 7. У 2009 році було видано 95 сертифікатів відповідності на імпорتنу сировину, яка ввозиться серійно; 1852 сертифікати відповідності на партії імпоротної сировини; 84 сертифікати відповідності на готову імпорتنу продукцію, яка виробляється серійно; 1680 сертифікатів відповідності на партії імпортованої готової продукції; 295 сертифікатів відповідності на вітчизняну продукцію, яка виробляється серійно.

Поряд з цим центрами стандартизації, метрології та сертифікації (ДП "Кримстандартметрологія", ДП "Одесастандартметрологія", ДП "Севастопольстандартметрологія") проводиться робота з атестації виробництва харчової продукції з риби у відповідності до вимог Закону України "Про рибу,

інші водні живі ресурси та харчову продукцію із них", що представлено на рис. 2 [3].

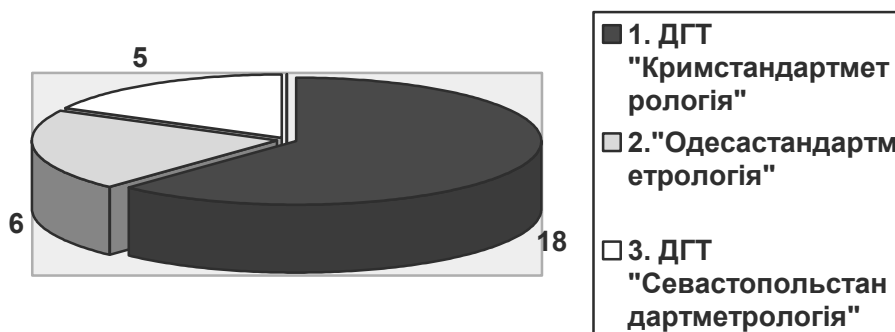

Рис. 2 – Атестація виробництва харчової продукції з риби та нерибних об'єктів промислу

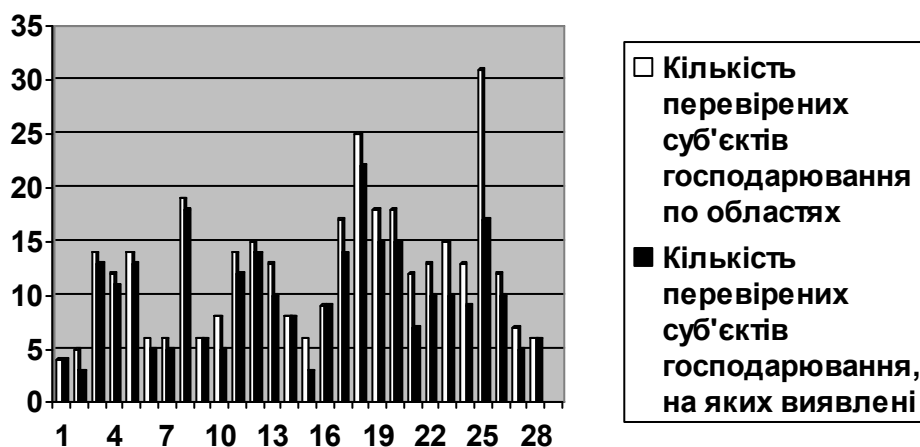
На даний час основними законами України, що регулюють нормативну базу харчової промисловості, є: Закон України "Про стандартизацію" [4], Закон України "Про метрологію і метрологічну діяльність" [5], Закон України "Про захист прав споживачів" [6], Закон України "Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності" [7], Закон України "Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності" [8], Закон України "Про безпечність і якість харчових продуктів" [9], Закон України "Про дитяче харчування" [10] та ін.

Наявна законодавча база встановлює такі основні принципи державної політики в сфері технічного регулювання:

- відкритість, прозорість і доступність процедур стандартизації і оцінки відповідності;
- дотримання міжнародних та європейських правил і процедур у сферах стандартизації і оцінки відповідності, пріоритетність прямого введення міжнародних і регіональних стандартів.

Крім того, в Україні діє ряд нормативних документів, які регламентують виготовлення рибної продукції та інших водних живих ресурсів – ДСТУ ISO, ДСТУ ГОСТ, ДСТУ, СОУ, ТУ та інші.

За 2009 рік територіальними органами Держспоживстандарту було проведено 347 перевірок підприємств рибопереробної галузі різних форм власності, що становить 77% до загальної кількості підприємства (453 діючих підприємств (рис. 3).

1. Волинь	11. Кременчук	20. Херсонщина
2. Буковина	12. Луганщина	21. Хмельниччина
3. Вінниччина	13. Львівщина	22. Черкащина
4. Дніпропетровщина	14. Миколаївщина	23. Крим
5. Донеччина	15. Одещина	24. Сумщина
6. Житомирщина	16. Полтавщина	25. Київщина
7. Закарпаття	17. Севастополь	26. Рівненщина
8. Запоріжжя	18. Київ	27. Тернопільщина
9. Івано-Франківщина	19. Харківщина	28. Чернігівщина
10. Кривий Ріг		

Рис. 3 – Результати перевірок суб'єктів господарювання, що здійснюють виробництво та оптову торгівлю рибопродуктів в розрізі областей України

Разом з тим, в окремих центрах відсоток перевірених підприємств до загальної їх кількості досить низький, що не дає можливості об'єктивно оцінити стан якості рибопродукції в регіоні. Зокрема, ДП "Одесастандартметрологія" (25%), ДП "Черкасистандартметрологія" (50%), ДП "Харківстандартметрологія" (60%), ДП "Запоріжжястандартметрологія" (65%).

Порушення вимог нормативних документів встановлені на 280 підприємствах, що становить 80% від загальної кількості перевірених (з них 230 підприємств-виробників, 26 підприємств на стадії оптової торгівлі мороженою рибопродукцією, 24 підприємства на стадії оптової торгівлі готовою рибною продукцією).

Перевірками зафіксовано порушення нормативних документів, що призвели до невідповідності та погіршення якості частини перевіреної продукції. Зокрема:

- порушення маркування та пакування – у 168 випадків, що складає 33% від загальної кількості виявлених порушень;
- порушення за фізико-хімічними показниками встановлені у 56 випадків, що становить 11%;
- відсутність атестації виробництва – у 38 випадків, що становить 8%;

- випуск та реалізація продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації без сертифіката відповідності – у 38 випадків, що становить 8%;
- відсутність контролю і порушення періодичності випробувань продукції – у 46 випадків, що становить 9%;
- порушення по органолептичним показникам – у 21 випадку, що складає 4%;
- порушення за мікробіологічними показниками – у 6 випадків, що становить 1%;
- порушення Закону України "Про метрологію та метрологічну діяльність" – у 54 випадків, що становить 11%;
- інші види порушень (у тому числі невідповідність нормативним документам вимогам законодавства) – у 76 випадків, що становить 15% від загальної кількості порушень.

Основні порушення щодо маркування продукції: на етикетці споживчої тари надано не повну назву продукту, невірно або не у повному обсязі вказано склад продукту (не вказується наявність харчових добавок, ароматизаторів), маркування проведено не державною мовою, не вказано або невірно вказано умови зберігання та термін придатності до споживання, етикетка містить не повну адресу виробника, відсутня інформація про адресу та телефон імпортера (для імпортованих продуктів), склад продукту на етикетці не відповідає фактичному складу, не вказано номер партії виробництва; неправомірне застосування національного знаку сертифікації та штрих-коду EAN на етикетці та ін.

Основні порушення за органолептичними показниками: невідповідність вимогам стандартів зовнішнього вигляду продукту, наявність стороннього присмаку та запаху, порушення розроблення тушок риби, наявність хрящів та кісток, застосування штучних барвників, не передбачених технологічною інструкцією.

Основні порушення за фізико-хімічними показниками: занижена або завищена масова частка солі в продукції, завищена масова частка вологи; занижена масова частка риби або складових частин в пресервах та консервах, завищена масова частка заливки; занижена або завищена кислотність; занижена масова частка жиру в м'ясі риби, завищена масова частка консервантів в пресервах.

Основні порушення за показниками безпеки: завищена кількість МАФАНМ, наявність БГКП, дріжджів та пліснявих грибів.

Державними перевітками встановлено ряд причин, які призводять до випуску неякісної та небезпечної продукції:

- недоліки підготовки виробництва та розробки продукції;
- порушення технологічної дисципліни та рецептур;
- незадовільна організація контролю технологічного процесу та якості і безпеки готової продукції;
- відсутність необхідної нормативної та технологічної документації та їх невідповідність вимогам законодавства;
- відсутність власних виробничих лабораторій;
- низька якість сировини;
- незадовільний контроль за якістю та безпекою сировини;

- незадовільне зберігання сировини та супутніх матеріалів;
- низький рівень санітарної культури на виробництві;
- незадовільне метрологічне забезпечення виробництва.

Для підвищення ефективності контрольних заходів у ході державного нагляду суб'єктів господарювання, які займаються виробництвом, оптовою реалізацією продукції з риби та інших живих об'єктів промислу та з метою запобігання реалізації неякісної та небезпечної продукції на території України до відповідних контролюючих органів на місцях направлено листи-запити щодо проведення спільних перевірок підприємств-виробників та оптових реалізаторів рибної продукції (рис. 4).

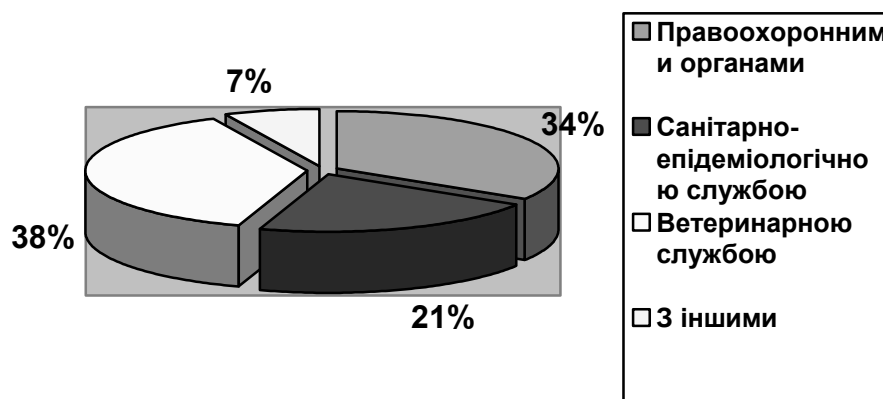

Рис. 4 – Інформація щодо спільних перевірок в розрізі відомств

Відповідно до Наказу Держспоживстандарту України № 252 від 30.07.2008 року щодо взаємного інформування про виявлення неякісної та небезпечної продукції органами держнагляду ведеться постійна спільна робота з обласними Управліннями з питань захисту прав споживачів. Крім того, обмін інформацією щодо фактів виявлення продукції, яка не відповідає вимогам нормативної документації та законодавства, ведеться з іншими зацікавленими структурами, такими як ВГО "Союз споживачів України", обласними управліннями статистики, управліннями агропромислового комплексу, управліннями з питань торгівлі та іншими.

Висновки. 1. Всього перевірено 761 тонн рибної продукції загальною вартістю 16101,1 тис. грн. (з них на підприємствах-виробниках – 240,0 тонн на 3627,3 тис. грн.; на підприємствах-оптових реалізаторах мороженої рибопродукції – 494,4 тонн на 10995,7 тис. грн.; на підприємствах-оптових реалізаторах готової рибопродукції – 26,6 тонн на 1478,1 тис. грн.).

2. З даних перевірок встановлена невідповідність вимогам чинної нормативної документації 334,5 тонн рибної продукції і морепродуктів (риби холодного копчення, риби солоної, пресервів, консервів), з яких 137,4 тонн на підприємствах-виробниках; 180,6 тонн на підприємствах-оптових реалізаторах

мороженої рибопродукції; 16,5 тонн на підприємствах-оптових реалізаторах готової рибопродукції.

Література

1. Ковбасенко В.М. Ветеринарно-санітарна експертиза з основами технології і стандартизації продуктів тваринництва: Навчальний посібник. – Київ: Фірма "ІНКОС", 2006. – Т. 2. – С. 409-428.
2. Система загальної самооцінки при здійсненні аудиту внутрішнього контролю (НАССР тощо) на рибодобувних та рибопереробних підприємствах, які експортують рибопродукцію до країн ЄЕС. Затверджено Наказом Департаменту ветмедицини Мінагрополітики України за № 38 від 26.05. 2003 р.
3. Закону України "Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію із них". № 486-IV від 06.02. 2003 р.
4. Закон України "Про стандартизацію". Із змінами внесеними згідно із Законом № 3164-IV від 01.12. 2005 р.
5. Закон України "Про метрологію та метрологічну діяльність". №113/98 ВР від 11.02. 1998 р.
6. Закон України "Про захист прав споживачів". № 1024-XII від 12.05. 1991 р. В редакції Закону № 3161-IV від 01.12. 2005 р
7. Закон України "Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності". Із змінами внесеними згідно із Законом № 3370-IV від 19.01. 2008 р.
8. Закон України "Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності". № 877-V від 05.04.2007 р.
9. Закон України "Про безпечність та якість харчових продуктів" №771/97 ВР (23.12.97 р.) та № 191-V від 24.10.2002 р. (В редакції Закону № 2809- IV від 06.09.2005 р.).
10. Закон України "Про дитяче харчування". № 142-V від 14.09.2006 р.

Summary

Bogatko N.M., Salata V.Z., Semaniuk V.I., Dgmil O.M., Golub O.U.

THE STATE GOVERNMENT OVERSIGHT IN UKRAINE FOR QUALITY AND SAFETY OF FISH PRODUCTS

Presenting statistics production and wholesale of fish, the presence in Ukraine of the legislative framework for quality and food safety, the results of state supervision of standards, rules and regulations for fish processing industry enterprises. State inspections found violations of regulations, lack of certification, lack of control and violation of the periodicity test fishery products, the violation of organoleptic, physical-chemical and microbiological indices.

Стаття надійшла до редакції 17.09.2010